

TRATATUL DE PACE DE LA BUCUREȘTI DIN 1913 ȘI CONSECINȚELE SALE

ANDREI POGĂCIAȘ
Baia Mare

Introducere

Printre războaiele cu cele mai importante urmări în istoria Europei se numără și cele două Războaie Balcanice, între 1912-1913. Cu toate că s-au desfășurat în Peninsula Balcanică, doar între țări delimitate de această zonă geografică, ele sunt considerate a fi preludiul Marelui Război¹, o avanpremieră a patru ani de crunt măcel pe câmpurile de luptă ale Europei din 1914 până în 1918.

În 1912, Peninsula Balcanică era împărțită între statele independente Serbia, Grecia, Muntenegru și Bulgaria, cu România stăpânind Dobrogea din 1878. Grecia era independentă din 1832. Dacă războiul din 1877-78 adusese independența pentru România, Serbia și Muntenegru, părțile beligerante, Bulgaria, adică teritoriul între Balcani și Dunăre, cu Sofia, devenise principat autonom, având la sud Rumelia Orientală, alt teritoriu autonom, pe care bulgarii îl vor alipi la 1885, generând astfel un atac din partea Serbiei. Paradoxal, Serbia a fost grav înfrântă de bulgari, fără ajutor otoman, ofensiva bulgară oprindu-se abia la amenințările Austro-Ungariei. Pacea a fost mediată și semnată la București, în 1886, fiind prima pace semnată în capitala Regatului României independente. Conflictul a avut urmări majore pentru națiunile slave din sudul Dunării, zădărniciind pe veci o eventuală unire a tuturor acestor națiuni într-o mare Iugo-Slavie avant la lettre. Totodată, războiul a forțat însă Bulgaria autonomă să se apropie din nou de România, elita politică bulgară oferind coroana Bulgariei regelui Carol I, care a refuzat onoarea, impedimentele strategice și geopolitice fiind evidente.

Tot la 1878, prin tratatul de pace de la Berlin, Bosnia a fost pusă sub „protecția” Austro-Ungariei, generând protestele Serbiei și un nou focar de conflict latent². Spre marea indignare a Belgradului, Bosnia a fost anexată Austro-Ungariei în 1908, același an în care Bulgaria devenea independentă și parlamentul cretan vota unirea cu Grecia (ratificată abia în 1913, la București).

Rusia a întrevăzut, după 1908, posibilitatea de a influența relațiile diplomatice și de a-și crește prezența în zonă. Totodată, în 1912, foștii inamici Bulgaria și Serbia formau o alianță defensivă, cu o anexă secretă în care se

---

¹ Jowett 2011, p. 3.

² Glenny 2012, p. 290-291.

prevedeau liniile pe care urmau a împărți Macedonia la timpul potrivit³. În aceeași perioadă, Bulgaria și Grecia își îmbunătățeau simțitor relațiile, încheind chiar un pact defensiv. Grecii nu au fost de acord cu împărțirea Macedoniei, nici cu o Macedonie autonomă, așa cum propunea Sofia, iar ambele state urmăreau dobândirea Salonicului⁴.

Ultimul stat intrat în alianță a fost micul Muntenegru.

Folosindu-se și de mișcările politice din Imperiul Otoman, generate de mișcarea reformatoare a Junilor Turci, și de înfrângerea otomanilor de către Italia în 1911-1912⁵, statele balcanice Serbia, Bulgaria, Grecia, Muntenegru au format Liga Balcanică, o alianță politico-militară îndreptată împotriva otomanilor.

Rusia și-a dat seama de pericolul pe care un război îl punea în Balcani, mai ales de pretențiile Bulgariei asupra orașului Edirne/Adrianopol, eventual chiar asupra Peninsulei Gallipoli. Împreună cu Austro-Ungaria, a încercat să amenințe statele balcanice că Marile Puteri nu vor accepta nici un fel de modificări teritoriale în Balcani în dauna Imperiului Otoman. Era prea târziu, în aceeași zi Muntenegru a deschis ostilitățile⁶.

Primul război balcanic

700000 soldați aliați au atacat circa 320000 soldați otomani. Bulgarii, ajutați de trupe sârbe, au declanșat ofensiva direct spre Constantinopol, ajungând aproape de suburbiile acestuia, în timp ce flota greacă ținea în șah flota otomană⁷.

A doua direcție de atac a bulgarilor a fost Salonic, unde însă au ajuns a doua zi după ce grecii ocupaseră orașul. Concentrându-se pe atacarea otomanilor, bulgarii n-au putut trimite trupe destule pentru a ocupa exact teritoriul mult râvnit sau măcar o bună parte a acestuia – Macedonia. Nu este de mirare că și Bulgaria, la rândul său, s-a simțit nedreptățită de împărțirea fostelor posesiuni otomane⁸.

Între timp, sârbii încercau să dobândească ieșire la mare prin ocuparea Albaniei, măcar a portului Durres. S-au lovit de intervenția aproape instantă a Marilor Puteri, mai ales a Italiei și Austro-Ungariei, astfel că ideea Albaniei independente a luat naștere în cancelariile occidentale⁹.

---

³ Jelavich 1999, p. 260.

⁴ Jelavich 1999, p. 261.

⁵ Jowett 2011, p. 3.

⁶ Jelavich 1999, p. 261.

⁷ *Ibidem*, p. 262.

⁸ Gallagher 2001, p. 63.

⁹ Jelavich 1999, p. 262.

În acest moment, cea mai mare putere a Peninsulei era Bulgaria, fapt care nu convenea aliaților săi. România se simțea la rândul ei îndreptățită să ceară compensații teritoriale Bulgariei, în virtutea principiului echilibrului de forțe. Încercările de mediere ale Vienei și St. Petersburgului au eșuat, iar Bulgaria devenea acum marea amenințare din Balcani față de propriii aliați¹⁰.

Totodată, Austro-Ungaria și-a mobilizat trupele din Bosnia și a somat Muntenegrul să evacueze orașul și zona Shkoder, și să oprească masacrele față de populația albaneză. Flota austro-ungară a blocat portul Bar, Muntenegrul s-a conformat ultimatumului, iar Italia s-a folosit imediat de ocazie pentru a-și întinde intențiile de protecție asupra Albaniei¹¹.

Armata otomană a fost grav înfrântă în război, multe unități de-ale sale fiind încercuite și spulberate una după alta. Dictonul „Cine apără totul, nu apară nimic”¹² s-a aplicat din plin otomanilor, aceștia neputând practic să facă față atacurilor conjugate ale aliaților, din toate direcțiile, aceștia din urmă fiind superiori la toate nivelele – strategic, tactic și operațional¹³.

Primul Război Balcanic se termina cu un tratat semnat la Londra, în 1913, sub „auspiciile” Marilor Puteri – Marea Britanie, Austro-Ungaria, Rusia, Italia, Imperiul German. Prin acesta, se stabilea un nou status quo în Balcani.

Astfel, Imperiul Otoman era obligat a ceda toate teritoriile din Peninsulă, în afară de un mic teritoriu de protecție al Constantinopolului, delimitat de o linie trasată între Enez, pe țărmul Mării Egee și Midia, pe țărmul Mării Negre.

Albania era recunoscută ca stat independent, la cererea expresă a Italiei și Austro-Ungariei, cu obligația celorlalte țări de a-și retrage trupele de pe teritoriul albanez, cu toate că Serbia, Muntenegrul și Grecia aveau o înțelegere antebelică de a împărți Albania.

Insula Creta era cedată de otomani Marilor Puteri, care urmau a hotărî ce se va întâmpla cu ea.

Același lucru se întâmpla cu toate insulele din Marea Egee și peninsula unde se află Muntele Athos.

Chestiunile financiare urmau a fi deferite Comisiei Internaționale asupra căreia se convenise deja¹⁴.

În timpul negocierilor, România ceruse satisfacții teritoriale din partea Bulgariei, pentru a se menține echilibrul de putere în zonă. Bulgaria a refuzat vehement, dar, într-un final, României i s-a acordat dreptul de a prelua Silistra și un teritoriu de 3 kilometri¹⁵ în jurul acestui oraș¹⁶.

---

¹⁰ Jelavich 1999, p. 263.

¹¹ Gallagher 2001, p. 65.

¹² Erickson 2003, p. 331.

¹³ *Ibidem*, p. 331.

¹⁴ Anderson, Hershey 1918, p. 431.

¹⁵ Ionescu 2013, p. 2.

Al doilea război balcanic. Intervenția României

Foștii aliați nu au reușit să se înțeleagă asupra împărțirii fostelor teritorii otomane, astfel că Bulgaria și-a atacat foștii aliați, scopul ei principal fiind de a îngloba întreaga Macedonie¹⁷. Asupra Macedoniei, exista acea înțelegere sârbo-bulgară antebelică, dar nu se ajunsese la un consens, Bulgaria sperând ca, printr-o manevră militară de amploare și în mare viteză, să tranșeze chestiunea macedoneană în întregime în favoarea sa¹⁸. În ciuda sfaturilor consilierilor, dar la presiunea armatei¹⁹, regele Ferdinand al Bulgariei a luat singur decizia de a-și ataca foștii aliați, dând ordinul armatei²⁰. Asaltul a început în 29-30 iunie²¹. Inițial, armatele bulgare au avut succes, reușind să-și ia prin surprindere foștii aliați greci și sârbi, care au avut nevoie de timp pentru a se reorganiza și a-și coordona mișcările.

Rezultatul războiului a fost însă influențat decisiv de România, care a declarat război Bulgariei la 10 iulie, 80.000 de soldați români trecând granița înspre sud. Fără defensive și efective serioase înspre români, atacați și de turci, la 12 iulie, bulgarii au fost nevoiți să ceară pace în 13 iulie, pentru a evita o soartă fatală, posibil chiar ocupație completă, mai ales că grecii și sârbii trecuseră la rândul lor la ofensivă²². Armistițiul a fost acceptat abia peste 9 zile de către România, și semnat la 31 iulie cu celelalte state.

Nicolae Iorga este foarte acid în articolele sale de presă, înfierând poziția letargică a României față de Primul Război Balcanic, dar și pretențiile acesteia față de Bulgaria, la conferința de la Londra sau în negocieri separate, pretenții nebăgate în seamă de cineva, pe bună dreptate²³. Ironia istoricului român nu cunoaște margini atunci când scrie despre demersul României în al Doilea Război Balcanic, spunând că „pentru mulți, acest război cu minorii și femeile era o reeditare a campaniilor lui Mihai Viteazul peste Dunăre”²⁴.

La partea opusă se află scriitorul Mihail Sadoveanu, care scria despre participarea României la război că este „un mare fapt ostășesc”²⁵.

Iorga condamnă atitudinea României față de Războiul Sârbo-Bulgar din 1885 și față de cele două Războaie Balcanice, opinând că simplul rol de mediator al păcii și semnarea ei la București nu pot oferi României rolul ei firesc

---

¹⁶ Schurman 2003, p. 107.

¹⁷ Jowett 2011, p. 6

¹⁸ Jelavich 1999, p. 260.

¹⁹ *Ibidem*, p. 264.

²⁰ Jowett 2011, p. 8.

²¹ Jelavich 1999, p. 264.

²² Jowett 2011, p. 8.

²³ Iorga 1913, p. 3.

²⁴ *Ibidem*, p. 47.

²⁵ Otu 2013, p. 70.

în politica balcanică, adică acela de „conducători recunoscuți de toată lumea ai politicii de peste Dunăre”²⁶.

România și-a urmat însă consecvent politica adoptată în zona Balcanilor încă de după câștigarea independenței, în 1878, obiectivele Bucureștiului fiind de a se menține echilibrul de putere la sudul Dunării și de a putea să ajute comunitățile de aromâni²⁷.

Negocierile de după război

Negocierile au început la București la 17/30 iulie 1913, în Grand Hotel du Boulevard²⁸. Președinte al Conferinței a fost Titu Maiorescu, acesta cerând, încă din prima cuvântare adresată reprezentanților, să se încheie orice ostilități între statele balcanice.

Reprezentanții au fost de acord, chiar și grecii, care au anunțat că vor opri ostilitățile contra bulgarilor. Reprezentantul bulgar Toncev a încercat să intre în grația omologilor săi, spunând că Bucureștiul este un „centru de spirit european”, unde spera să obțină „echitate” pentru țara sa²⁹.

Negocierile au însemnat de fapt pretenții teritoriale din partea învingătorilor, la care Bulgaria a achiesat automat, cu oarecare proteste, nebăgate în seamă de statele victorioase. Astfel, lucrările au decurs foarte repede, reprezentanții statelor beligerante fiind toți prezenți.

Tratatul de pace

Tratatul de pace de la București a fost semnat la data de 28 iulie/10 august 1913, între România, Grecia, Muntenegru, Serbia și Bulgaria. Preambulul stipula că Maiestatea Lor, Regii României, Greciei, Muntenegrului și Serbiei, pe de o parte, și Maiestatea Sa, Regele Bulgariei, de cealaltă parte, „animați de dorința de a înceta starea de război existentă în prezent între țările lor și dorind, de dragul ordinii, să stabilească pacea între popoarele lor care suferă de mult”, au hotărât să încheie pacea.

Urmează apoi înșiruirea plenipotențiarilor numiți de monarhi. Din partea *României*: Excelența Sa Titu Maiorescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Externe; Excelența Sa Alexandru Marghiloman, ministru de finanțe; Excelența Sa Take Ionescu, ministru al Internelor; Excelența Sa Constantin G. Dissescu, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice; General-Maior C. Coandă, Aide-de-Camp, Inspector General al Artileriei; Colonel C. Christescu, Subșef al Marelui Sat Major. Din partea *Greciei*: Excelența Sa Elefterios Venizelos, președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Război;

---

²⁶ Iorga 1913, p. 87.

²⁷ Ionescu 2013, p. 2.

²⁸ *Ibidem*, p. 2.

²⁹ Iorga 1913, p. 196.

Excelența Sa Dimitris Panas, ministru plenipotențiar; Nicolas Politis, profesor de Drept Internațional la Universitatea din Paris; căpitanul Ath. Exadactylos; căpitanul C. Pali. Din partea *Muntenegrului*: Excelența Sa generalul/serdarul Janko Vukotic, președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Război; M. Matanovitch, fost atașat de Afaceri al Muntenegrului la Constantinopol. Din partea *Serbiei*: Excelența Sa Nicola Pasic, președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Externe; Excelența Sa Mihailo Ristic, ambasadorul Serbiei la București; Excelența Sa dr. Miroslav Spalaikovic, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar; colonelul K. Smilianic; locotenent-colonelul D. Kalafatovic. Din partea *Bulgariei*: Excelența Sa Dimitar Toncev, ministru de Finanțe; general-maiorul Ivan Ficev, șeful Statului Major; Sava Ivanciov, Doctor în Drept, fost vicepreședinte al Sobranje/parlamentul bulgar. Simeon Radev; locotenent-colonelul Constantin Stanciov din Statul Major.

Turcia nu a participat la negocieri și nici la semnarea tratatului. În timp ce Bulgaria era ocupată să își atace foștii aliați, otomanii au profitat de ocazie pentru a recuceri zona Adrianopolului. Bulgaria nu a putut interveni, astfel încât, păstrând punctele liniei de demarcație prevăzute de tratatul de la Londra (Enez și Midia), otomanii au „curbat” doar linia dintre ele înspre nord, acaparând însă și singura cale ferată care lega Bulgaria de noul ei port de la Marea Egee. În imposibilitate de a reacționa, și preocupată de a salva cât se mai putea din teritoriile vizate inițial, Bulgaria a tratat separat cu otomanii situația graniței lor comune. În septembrie 1913 au avut loc negocieri bilaterale, pacea fiind semnată la 29 ale lunii³⁰.

Stipulațiile tratatului de pace de la București

Articolul I stabilea că, din ziua schimbării instrumentelor de ratificare ale tratatului, va fi instaurată pacea și amicitia între Maiestățile Lor Regele României, Regele Bulgarilor, Regele Elenilor, Regele Muntenegrului, Regele Serbiei, pace valabilă și în cazul urmașilor și succesorilor lor, statele și supușii lor.

Articolul II stabilea rectificarea graniței româno-bulgare, în conformitate cu procesul-verbal întocmit de delegațiile militare și anexate protocolului V din 22 iulie/4 august 1913, al Conferinței de la București. Astfel, noua frontieră urma să pornescă de la Dunăre, în amonte de Turtucaia și să se termine la Marea Neagră, la sud de Ekrene. Între aceste două puncte extreme, frontiera urma să se așeze pe linia indicată de hărțile întocmite de Statul Major Român, și în conformitate cu descrierile anexate articolului II.

---

³⁰ Anderson, Hershey 1918, p. 443.

În maxim doi ani, Bulgaria avea obligația de a-și demantela fortificațiile de la Ruse, Șumla, în zona dintre acestea două, și într-o zonă de 20 de kilometri în jurul orașului Balcic.

O comisie mixtă, compusă dintr-un număr egal de reprezentanți ai celor două state urmau, în 15 zile de la semnarea tratatului, să delimiteze clar noua frontieră în conformitate cu stipulațiile anterioare. Comisia urma totodată a supraveghea modul în care se vor împărți terenurile și fondurile care până în acel moment ar fi aparținut în comun districtelor, comunelor sau comunităților separate acum de noua frontieră. În caz de neînțelegere asupra liniei sau modalității de marcarea a ei, cele două părți vor apela la ajutorul unui guvern dintr-o țară prietenă, care va numi un arbitru, a cărui decizie asupra chestiunii va fi considerată finală.

Articolul III al tratatului stabilea granița dintre Bulgaria și Serbia, în conformitate cu procesul-verbal întocmit de delegațiile militare ale celor două țări, atașat Protocolului IX din 25 iulie/9 august 1913. Astfel, frontiera urma să înceapă din același punct de unde începuse și vechea frontieră, adică din vârful muntelui Patarica (azi, în Serbia), să continue pe vechea linie de frontieră turco-bulgară și linia de demarcație dintre râurile Vardar și Struma, în afară de porțiunea superioară a văii Strumiței, care va rămâne în cadrul Serbiei; linia se va termina la Muntele Belasica, unde se va întoarce înapoi spre granița greco-bulgară. O descriere detaliată a frontierei și o hartă a Statului Major Austriac la scara 1/200.000, pe care era trasată granița, erau atașate articolului. O comisie mixtă, compusă dintr-un număr egal de reprezentanți ai celor două state urmau, în 15 zile de la semnarea tratatului, să delimiteze clar noua frontieră în conformitate cu stipulațiile anterioare. Comisia urma totodată a supraveghea modul în care se vor împărți terenurile și fondurile care până în acel moment ar fi aparținut în comun districtelor, comunelor sau comunităților separate acum de noua frontieră. În caz de neînțelegere asupra liniei sau modalității de marcarea a ei, cele două părți vor apela la ajutorul unui guvern dintr-o țară prietenă, care va numi un arbitru, a cărui decizie asupra chestiunii va fi considerată finală.

Articolul IV stipula că orice chestiuni referitoare la granița sârbo-bulgară vor fi rezolvate în conformitate cu înțelegerea la care s-a ajuns între cele două părți, așa cum apare ea în Protocolul anexat articolului.

Articolul V stabilea granița dintre Regatul Greciei și Regatul Bulgariei, în conformitate cu procesul-verbal întocmit de delegații militari ai celor două părți și anexat Protocolului IX din 25 iulie/7 august 1913 al Conferinței. Linia frontierei urma să înceapă de la noua graniță sârbo-bulgară din vârful muntelui Belasica și să se termine la vărsarea râului Mesta în Marea Egee. Între aceste două puncte terminus, frontiera trebuia să urmeze linia indicată pe harta Statului Major Austriac, la scara 1/200.000, în conformitate cu descrierea anexată prezentului articol.

O comisie mixtă, compusă dintr-un număr egal de reprezentanți ai celor două state urmau, în 15 zile de la semnarea tratatului, să delimiteze clar noua frontieră în conformitate cu stipulațiile anterioare. Comisia urma totodată a supraveghea modul în care se vor împărți terenurile și fondurile care până în acel moment ar fi aparținut în comun districtelor, comunelor sau comunităților separate acum de noua frontieră. În caz de neînțelegere asupra liniei sau modalității de marcare a ei, cele două părți vor apela la ajutorul unui guvern dintr-o țară prietenă, care va numi un arbitru, a cărui decizie asupra chestiunii va fi considerată finală. Era de la sine înțeles, totodată, se stipula la finalul articolului, că Bulgaria renunța din acel moment la orice fel de pretenție asupra insulei Creta.

Articolul VI prevedea informarea cartierelor generale ale celor două armate despre semnarea tratatului. Guvernul bulgar se obliga să înceapă de a doua zi după informare, reducerea numerică a forțelor armate până la nivelul necesar în timp de pace. Toate trupele urmau să primească ordinul de a se întoarce în unități, de unde, fără întârziere, rezervele trebuiau trimise la casele lor. În cazul în care unele garnizoane bulgare se vor regăsi pe teritoriile ocupate de armatele celorlalte state prezente la negocieri, trupele din aceste garnizoane vor fi direcționate spre alte puncte din vechiul teritoriu bulgar, fără a avea voie să se întoarcă la vechile lor garnizoane decât după evacuarea acestora de trupele aliate de ocupație.

Articolul VII stipula că evacuarea teritoriilor bulgare ocupate, vechi sau noi, să înceapă imediat după demobilizarea armatei bulgare, și să nu dureze mai mult de 15 zile.

În această perioadă, zona de demarcație pentru operațiunile armatei române va fi delimitată de linia Șiștov-Lovcea-Turski-Isvor-Glozene-Zlatița-Mirkovo-Araba-Konak-Orchania-Mezdra-Vratza-Berkovitz-Lom-Dunăre.

În *articolul VIII* se stipula dreptul trupelor de ocupație din teritoriile bulgare de a face rechiziții în schimbul plății unor sume de bani peșin. Armatele urmau a avea acces neîngrădit și gratuit la folosirea rețelei de căi ferate, pentru transportul trupelor și proviziilor de orice fel, fără compensații față de autoritățile locale. Bolnavii și răniții se vor afla sub protecția acestor armate.

Articolul IX prevedea returnarea tuturor prizonierilor de război, imediat după ratificarea tratatului. Guvernele părților urmau să numească comisari speciali pentru preluarea acestor prizonieri. Toți prizonierii trebuiau predați comisarilor numiți de guvernul respectiv de care aparțineau sau unui reprezentant autorizat al acestora, la un loc care va fi hotărât de părțile interesate.

Guvernele părților urmau a-și prezenta apoi reciproc, cât mai repede după schimbul de prizonieri, o declarație conținând cheltuielile directe făcute pentru grija și întreținerea prizonierilor, din momentul capturării sau capitulării lor, până la data morții sau returnării lor. Sumele datorate de Bulgaria celorlalte părți

vor fi compensate de sumele datorate Bulgariei de acestea, restul urmând a fi plătit guvernului devenit creditor cât mai repede după înmânarea acestor documente financiare.

Articolul X prevedea ratificarea tratatului și schimbarea instrumentelor de ratificare la București în maximum 15 zile sau și mai repede, dacă era posibil.

Urmau numele și sigiliile plenipotețiarilor. La final, data semnării tratatului.

Urmările Războaielor Balcanice și ale păcii

Rolul cel mai important al unei păci este de a pune capăt unui conflict și, mai ales, de a netezi calea spre o perioadă cât mai lungă de bune relații între foștii beligeranți. De multe ori, pacea este mai importantă decât războiul propriu-zis, fiindcă influențează relațiile internaționale care se vor derula din acel moment, mai ales dacă prevederile sale consfințesc modificări importante ale status-quo-ului. În cazul Peninsulei Balcanice, lucrurile erau și mai complicate, ca de obicei, războaiele scoțând în evidență rivalitatea acerbă și chiar ura dintre anumite state și anumite populații³¹.

Războaiele Balcanice au modificat radical harta Peninsulei și a Europei, creând un stat independent și măbind considerabil suprafața celorlalte în detrimentul Imperiului Otoman, „expulzat” de pe continent. Astfel, echilibrul de putere european și chiar mondial, concept de bază al relațiilor internaționale încă din 1648, era grav afectat³².

O premieră internațională a păcii din 1913 a fost că ea s-a încheiat fără prezența sau imixtiunea Marilor Puteri. Mai mult decât atât, prevederile păcii erau opuse intereselor unor Mari Puteri în zonă. Totodată, era prima pace din Balcani în câteva sute de ani, la negocierea și semnarea căreia nu participa Imperiul Otoman.

Pacea a reprezentat și o primă breșă în relațiile diplomatice româno-astro-ungare și mai ales la nivel de Triplă Alianță³³, Regatul Român determinând radical slăbirea Bulgariei și întărirea Serbiei, inamic evident al Vienei. Relațiile româno-sârbe se întrevedeau însă din nou a fi strânse.

Destrămarea Ligii Balcanice însemna și că Marile Puteri pot interveni pe diferite căi pentru a-și asigura influența în zonă. Astfel, Bulgaria, care se apropiase nepermis de mult de Strâmtoni, reprezenta clar o amenințare la adresa marilor Puteri, mai ales a Rusiei, chiar dacă nu neapărat militar, dar cel puțin moral. Rusia putea însă acum să-și îndrepte atenția și eforturile spre Serbia, un ghimpe foarte bine înfipt în coasta astro-ungarilor, și un aliat al rușilor care

---

³¹ Gallagher 2001, p. 65.

³² Erickson 2003, p. 243.

³³ Ionescu 2013, p. 3.

putea deveni de nădejde într-un eventual conflict ruso-austro-ungar, după cum se va dovedi peste abia un an.

Serbia tindea să devină un mic lider balcanic și să încerce eventual reluarea politicii belicoase față de Bulgaria. Cu prestigiul crescut, Serbia devenea însă și un magnet pentru slavii din monarhia dualistă. O mare importanță a păcii este și consfințirea și recunoașterea independenței Albaniei³⁴.

În ciuda teritoriilor primite, cea mai mare nemulțumită a fost Grecia, văzându-și visele parțial spulberate de acordarea independenței Albaniei și de împărțirea Macedoniei.

Probabil cea mai importantă urmare a păcii de la București din 1913 a fost consfințirea eliberării Peninsulei Balcanice de sub mai bine de jumătate de mileniu de ocupație otomană. În afară de Adrianopol și teritoriul din jurul acestuia, otomanii nu mai reprezentau o prezență de luat în seamă în Balcani și nu mai erau o Putere europeană³⁵. Aceasta este probabil importanța istorică a păcii de la București, realitatea readucerii peninsulei Balcanice sub stăpânirea națiunilor balcanice, chiar dacă al doilea Război Balcanic se dăduse între foștii aliați.

Granițele stabilite prin pacea de la București din 1913 sunt, în mare parte, cele de azi³⁶.

Cu teritoriile și populațiile mărite, plus cu elanul dat de victorie/înfrângere, statele balcanice puteau acum să înceapă reforme care să le dezvolte pe plan economic, cultural, social și politic, și să creeze între ele o concurență benefică³⁷. Acest lucru nu a mai apucat să se întâmple însă, Primul Război Mondial și întreaga perioadă următoare, până în ziua de azi, frânând orice tentative de creștere semnificativă sub aspectele menționate mai sus.

Nu trebuie lăsat la o parte faptul că, după câteva sute de ani, statele balcanice negociau singure între ele o chestiune care le privea direct. Acest fapt este cu atât mai important cu cât statele balcanice erau state de mici dimensiuni față de Marile Puteri, dar totuși nu s-au lăsat intimidat și influențate decisiv³⁸.

Evenimentele din 1912-1913 au făcut parte din „chestiunea orientală”³⁹ în această parte a lumii, fiind ultimul episod al acestui fenomen care dura de câteva sute de ani.

Bulgaria a fost nevoită să accepte condițiile impuse de inamicii săi, acțiunea sa de bravadă militară fiind, de fapt, similară aproape unui act de

---

³⁴ Jelavich 1999, p. 264.

³⁵ Schurman 2003, p. 116.

³⁶ *Ibidem*, p. 116.

³⁷ Parfeni 1914, p. 29.

³⁸ *Ibidem*, 1914, p. 28.

³⁹ Ionescu 2013, p. 1.

sinucidere politică la nivel național, datorat propriei nerăbdări și nesăbuițe⁴⁰. Înfrânt, fără vreun ajutor internațional real, guvernul bulgar nu a făcut altceva decât să achieseze la toate propunerile înaintate de aliați. Practic, aceștia au luat din teritoriile bulgare, unele proaspăt dobândite, alipindu-le țărilor lor.

Toate aceste cesiuni au fost stabilite în cadrul unor întâlniri pe comisii, menționate în protocoale separate, și ratificate ulterior de toți delegații prezenți. Astfel, Bulgaria ceda *României* un teritoriu la sud de Dobrogea, cunoscut în istoria românească drept Cadrilater, datorită formei sale geometrice. Teritoriul avea aproximativ șapte mii de kilometri pătrați și o populație de 286000 locuitori, dintre care o bună parte în trei orașe principale, Silistra, Turtucaia, Balcic⁴¹. *Serbia* dobânda un teritoriu cuprinzând zonele Ochrid, Monastir, Kosovo, Uskub și jumătatea estică a fostului sanjak Novi Pazar, aproape dublându-și teritoriul și înglobând o populație de aproximativ un milion și jumătate de locuitori. Muntenegru își mărea ușor suprafața cu o parte a sanjak-ului Novi Pazar, ajungând să aibă graniță comună cu *Serbia*⁴². *Grecia* a dobândit Epirul, sudul Macedoniei, Salonic, Kavala, Ianina și un țărm foarte generos la Marea Egee, *Bulgaria* rămânând cu o ieșire la mare care nu-i oferea un port cu posibilități de dezvoltare. În total, *Grecia* câștiga peste 41000 kilometri pătrați, cu o populație de circa 1700000 locuitori. *Creta*, autonomă sub suzeranitate otomană din 1898, și care votase uniunea cu *Grecia* încă din 1908, a fost acordată *Greciei*, care a luat-o efectiv în stăpânire în decembrie 1913. Cesiunea teritorială către *Grecia* a fost contestată vehement de bulgari, având și sprijinul diplomatic al Austro-Ungariei și Rusiei, fără izbândă însă. Singurul câștig cu care rămânea *Bulgaria* după implementarea păcii de la București erau circa 25000 kilometri pătrați și 129490 locuitori.

Tehnic vorbind, proporțional cu eforturile de război, pierderile de vieți omenești și distrugerile cauzate, *România* profitase cel mai mult de pe urma păcii. Pe lângă teritoriul dobândit, prestigiul Regatului pentru intervenția decisivă în război urca pe noi culmi, iar semnarea păcii la București îi oferea de asemenea notorietate⁴³. Victoria militară și diplomatică a *României* o erijau pe aceasta, din nou, în lider regional în tumultoasa zonă balcanică⁴⁴. Totuși, *România* se asigurase de existența la sud de Dunăre a unui nou inamic, care va căuta revanșa cu proxima ocazie.

Marile pierderi ale *României* au fost cauzate nu de lupte, ci de holeră. Epidemia a început la scurtă vreme după trecerea Dunării, din rândul populației

---

⁴⁰ Anderson, Hershey 1918, p. 440.

⁴¹ Schurman 2003, p. 107.

⁴² Jelavich 1999, p. 264.

⁴³ Ionescu 2013, p. 2.

⁴⁴ Schurman 2003, p. 107.

civile bulgare, afectând puternic unele unități⁴⁵. Fără a cuantifica efectele, autoritățile române au trecut trupele înapoi în țară, la sfârșitul războiului, fără o carantină prealabilă, epidemia răspândindu-se în întreaga țară cu rezultate devastatoare în unele zone⁴⁶. Pe lângă aceasta, o serie de disfuncționalități și lipsuri la nivel de comandă și operativitate au fost observate de ofițerii români, aceștia propunând reforme în sistemul militar pentru orice eventualitate⁴⁷.

De cealaltă parte, marele perdant, Bulgaria, eșuase în încercarea sa de a acapara întreaga Macedonie, cu orașele Ochrid și Monastir. Ieșirea la Marea Egee era compromisă, iar poziția dorită de lider al concertului balcanic eșuase poate pentru totdeauna. Totuși, va avea loc o apropiere între Austro-Ungaria și Bulgaria, pentru a încerca limitarea creșterii puterii sârbe în peninsula. De fapt, existase intenția clară a Vienei de a ataca Serbia, o telegramă în acest sens fiind trimisă Italiei, în 9 august 1913, pentru a testa disponibilitatea acesteia de a participa la un atac comun, în virtutea prevederilor Triplei Alianțe. Germania era de acord. Cu toate că austro-ungarii au considerat atacul ca fiind defensiv, stipulând amenințarea reprezentată de Serbia, Italia a refuzat categoric o implicare militară⁴⁸. Prevederile efective ale păcii, semnată a doua zi, se pare că au fost pe placul Vienei, atacul nemaiaivând loc. Astfel, lumea ar fi putut asista la un al treilea Război Balcanic, sau chiar la Primul Război Mondial, început cu un an mai devreme decât a avut loc. Istoria lumii ar fi fost cu siguranță complet schimbată față de ce știm astăzi!

Importante erau și pierderile armatelor statelor beligerante în cele două războaie sângeroase, fapt pentru care guvernele așteptau cu nerăbdare pacea: Muntenegru pierduse 11200 soldați, Grecia 68000, Serbia 71000, Bulgaria 156000, Imperiul otoman peste 150000. Acestea sunt doar pierderile militare, pierderile civile datorate condițiilor de război, execuțiilor, foametei, epuizării, deportării, masacrelor organizate fiind necunoscute, dar considerate de ordinul zecilor de mii⁴⁹.

De asemenea, arsenalele militare erau aproape goale, finanțele erau secătuite, populația masculină aptă era grav afectată numeric, multe localități zăcând în ruine⁵⁰.

Una dintre marile probleme a păcii de la București era însă că trasase granițele fără a lua în considerare în mare parte etnia populațiilor vizate, statele

---

⁴⁵ Pentru campania armatei române, nemulțumirile trupelor și situația devastatoare de după începerea epidemiei, a se vedea și Lascarov-Moldovanu 1915, passim.

⁴⁶ Iorga 1913, p. 249.

⁴⁷ Gerota 1913, passim.

⁴⁸ Anderson, Hershey 1918, p. 444.

⁴⁹ Schurman 2003, p. 116.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 119.

urmărind mai mult expansiunea teritorială decât principiul naționalităților⁵¹. A doua problemă a fost că umilința la care fusese supusă Bulgaria era de așteptat să provoace o reacție revanșardă cât de curând⁵².

Concluzii

După războiul din 1877-78 și urmările sale, cele două Războaie Balcanice sunt probabil cele mai importante evenimente petrecute în spațiul european. Dacă, inițial, s-a crezut și s-a sperat că țările balcanice pot să se alieze pentru a pune capăt Imperiului Otoman în Europa, s-a dovedit că interesele fiecărui stat sunt mai puternice și mult prea antagonice pentru a păstra bune relații de durată.

Războaiele și pacea de la București care le-a urmat au însemnat limitarea Imperiului Otoman la un teritoriu în jurul orașului Edirne, reparație de-a dreptul istorică pentru fostele provincii otomane, acum state independente.

Conform păcii, acestea și-au mărit teritoriile și populațiile, trasând însă noile granițe după metode uneori arbitrare, lăsând nuclee de conflict latent în zonă, conflicte devenite fierbinți și sângeroase în cele două războaie mondiale și chiar după anii '90.

Pacea de la București a recunoscut și independența Albaniei, în ciuda opoziției Serbiei, Muntenegrului și Greciei.

Marea înfrântă, Bulgaria, va adopta o politică revanșardă, imediat după semnarea păcii, pace practic impusă de statele vecine. Revanșa o va încerca Sofia atât în Primul Război Mondial, cât și în Al Doilea, alianțele în care era parte fiind însă înfrânte în fiecare din aceste conflagrații.

Pacea puneă încă o dată pe harta internațională capitala României și diplomația Regatului, fiind prima – și singura – pace semnată în București, prin care România a câștigat ceva.

The Peace treaty of Bucharest from 1913 and its consequences

ABSTRACT

After the 1875-78 crisis and the 1877-78 war in the Balkans, the two Balkan Wars from 1912-13 are perhaps the most important events until the First World War. Initially, it was hoped that the alliance of Balkan Christian states will defeat the Ottoman Empire, expel it out of Europe and finally install peace in this area of Europe. National interest and dreams of expansion shattered these dreams, and conflict remained ever present in the Balkans.

The peace of Bucharest had its great importance in those days: first, it recognised the Ottoman defeat and the Empire's retreat from Europe, except from Edirne. The, it recognised the newly augmented states and the independence of Albania, although all these stipulations were the

---

⁵¹ Jelavich 1999, p. 264.

⁵² Anderson, Hershey 1918, p. 441.

seeds for future conflict. Many of the borders of the 1913 peace are still official, after more than a century of turmoil in the area.

Also, the peace put Romania as one of the most important states in Europe and showed the skills of its diplomacy and military strength.

The two Balkan Wars were a prelude to the Great War, about to begin, and to the four years of gruesome massacres on the fields and in the trenches of World War I, where all Balkan states will take part.

Abrevieri bibliografice

- Anderson, Hershey 1918 - Frank Maloy Anderson, Amos Shartle Hershey, *Handbook for the Diplomatic History of Europe, Asia, and Africa 1870-1914*. Prepared for the National Board for Historical Service, Washington, 1918
- Erickson 2003 - Edward J. Erickson - *Defeat in Detail: The Ottoman Army in the Balkans, 1912-1913*, Westport, 2003
- Gallagher 2001 - Tom Gallagher, *Outcast Europe. The Balkans, 1789-1989, from the Ottomans to Milosevic*, New York, 2001
- Gerota 1913 – *Impresiuni și aprecieri din timpul acțiunii militare în Bulgaria 22 iunie-20 august 1913*, București, 1913
- Glenny 2012 - Misha Glenny – *The Balkans – Nationalism, War and the Great Powers 1804-2012*, Toronto, 2012
- Ionescu 2013 - Mihail E. Ionescu, *Un secol de la al doilea Război Balcanic*, în *Revista de Istorie Militară*, 3-4/2013, p. 1-4
- Iorga 1913 - Nicolae Iorga, *Acțiunea militară a României. În Bulgaria cu ostașii noștri*, Vălenii de Munte, 1913
- Jelavich 1999 - Charles și Barbara Jelavich, *Formarea statelor naționale balcanice 1804-1920*, Cluj-Napoca, 1999
- Jowett 2011 - Philip Jowett, *Armies of the Balkan Wars 1912–13. The priming charge for the Great War*, Oxford, 2011
- Lascarov-Moldovanu 1915 - Alexandru Lascarov-Moldovanu – *Zile de campanie iunie-august 1913*, București, 1915
- Ministere des Affaires Etrangères 1913– *Le traite de paix de Bucharest du 28 Juillet (10 Aout) 1913, Precedes des protocols de la conference*, București, 1913
- Otu 2013 - Petre Otu, *Mihail Sadoveanu cu arma și pana la sudul Dunării*, în *Revista de Istorie Militară*, 3-4/2013, p. 70-75
- Parfeni 1914 - V. Parfeni, *Studiu istoric al campaniei româno-bulgare din 1913*, București, 1914
- Schurman 2003 - Jacob Gould Schurman, *The Balkan Wars 1912-1913*, Auckland, 2003 (after a 1916 edition)

Cuvinte-cheie: războaie balcanice, pace, independență, diplomație, alianțe

Keywords: Balkan wars, peace, independence, diplomacy, alliances